

D. Šostakovič: Prvi koncert za violončelo i orkestar u Es-duru, op. 104

Horvatić, Lana-Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:754627>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-09**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

LANA-LUCIJA HORVATIĆ

DMITRIJ ŠOSTAKOVIČ: PRVI KONCERT ZA
VIOLONČELO I ORKESTAR U ES-DURU,
OP. 104

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

DMITRIJ ŠOSTAKOVIČ: PRVI KONCERT ZA
VIOLONČELO I ORKESTAR U ES-DURU,
OP. 104

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. art. Monika Leskovar Šelendić

Student: Lana-Lucija Horvatić

Ak.god. 2022./2023.

ZAGREB, 2023.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

doc. art. Monika Leskovar Šelendić

Potpis

U Zagrebu, 26.6.2023.

Diplomski rad obranjen _____ ocjenom _____.

POVJERENSTVO:

1. _____

2. _____

3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je analiza Prvog koncerta za violončelo u Es-duru, op. 107 Dmitrija Šostakoviča i pozadina nastanka djela. Koncert je karakterističan po nekonvencionalnoj upotrebi harmonije, opsežnom motivičkom radu, jasnoj formi i tehničkim zahtjevima koji se očekuju od solista.

Ključne riječi: violončelo, koncert, Šostakovič, analiza, solist

SUMMARY

The subject of this thesis is an analysis of Dmitri Shostakovich's First violoncello concerto in E-flat major, op. 107 and the background behind the creation of the work. The concert is characterised by its unconventional use of harmony, extensive use of motives, clear formal structure and the technical demands expected of the soloist.

Key words: violoncello, concert, Shostakovich, analysis, soloist

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. O skladatelju	1
3. Nastanak koncerta	3
4. Analiza koncerta	4
4.1. Prvi stavak- <i>Allegretto</i>	5
4.2. Drugi stavak- <i>Moderato</i>	8
4.3. Treći stavak- <i>Cadenza</i>	11
4.4. Četvrti stavak- <i>Allegro con moto</i>	13
5. Zaključak	15
6. Literatura	16
7. Notna građa	16

UVOD

Prvi koncert za violončelo i orkestar u Es-duru, op. 104 Dmitrija Šostakoviča napisan je 1959. godine. Koncert je Šostakovič napisao za svojeg prijatelja i velikog ruskog violončelista Mstislava Rostropoviča, koji je uz pratnju Lenjingradskog filharmonijskog orkestra prouzveo djelo 4. listopada te iste godine. Koncert je napisan u četiri stavaka (*Allegretto*, *Moderato*, *Cadenza* i *Allegro con moto*) i smatra se jednim od najzahtjevnijih koncerata violončelističke literature. Uz fizičku snagu i tehničku spretnost, djelo od solista zahtjeva razumijevanje i pravilnu umjetničku upotrebu Šostakovičeve ironije i duhovitosti, ali i shvaćanje političke okoline u kojoj je skladatelj živio. Kontinuirana popularnost i česta zastupljenost djela na koncertnim programima legitimiraju njegov trajni utjecaj.

O SKLADATELJU

Dmitrij Dmitrijevič Šostakovič, rođen u Sankt Petersburgu 1906. godine, bio je ruski skladatelj i klavirist koji je stvarao za vrijeme Sovjetskog saveza. Unatoč Šostakovičevom kompliciranom odnosu sa sovjetskom vladom i dalje je smatran jednim od najutjecajnijih sovjetskih skladatelja tog razdoblja. Šostakovičeva glazba karakteristično je tonalna uz elemente atonaliteta i kromatike, a prepoznatljiva je po elementima groteske, ironije i sarkazma.

1919. godine trinaestogodišnji Šostakovič bio je primljen na Petrogradski Konzervatorij, s Alexanderom Glazunovom na čelu institucije. Iako na početku karijere kritičari i javnost nisu bili skloni Šostakovičevoj glazbi, njegova *Prva simfonija*, op. 10 bila je prvi proboj prema njegovoj karijeri kao skladatelju. Publika je s oduševljenjem primila prouvedbu simfonije u izvedbi Lenjingradskog filharmonijskog orkestra pod dirigentskom palicom Nikolai Malka 1926. godine. Šostakovič je simfoniju napisao kao

svoj diplomski rad te je nakon diplome pokušao izgraditi dvostruku karijeru kao skladatelj i koncertni pijanist, no bez dugoročnog uspjeha. Iako je do 1930. godine održavao česte pijanističke nastupe i čak bio izabran za nastup u finalu kao jedan od natjecatelja na *Prvom međunarodnom Chopin pijanističkom natjecanju* u Varšavi 1927. godine, njegov stil izvođenja i stilistički izbori često su bili kritizirani i neshvaćeni, a karakterizirani su kao „antisentimentalna“ svirka kojoj nedostaju *rubato* i ekstremni kontrasti u dinamici.¹ Na kraju natjecanja Šostakovič nije osvojio nagradu, ali je na putovanju u Berlin koje je uslijedilo upoznao dirigenta Brunu Waltera, kojemu se njegova *Prva simfonija* izrazito svidjela. Kasnije te godine Berlinska filharmonija izvela je simfoniju pod vodstvom Waltera, što je postala prva izvedba tog djela izvan Rusije.

Javne osobe koje bi za vrijeme vladavine Josifa Staljina izrazile neslaganje istom bile bi optužene za urotu protiv zemlje i u većini slučajeva bile bi pogubljene. Za vrijeme *Velike čistke* od 1937.-1938. sustavno su birane skupine ljudi za otklanjanje temeljene na njihovoj etničkoj pripadnosti ili ideologiji, što je rezultiralo u više od milijun uhićenih i stotinu tisuća ubijenih iz političkih razloga. Sam Šostakovič, osim što se bojavao za vlastiti život kada bi vlada izrazila svoje nezadovoljstvo njegovim radom, svjedočio je osudama i kaznama svojih prijatelja i kolega. Prvi službeni napad na Šostakovičevu glazbu dogodio se 1936. godine kada je Staljin prisustvovao izvedbi njegove opere *Lady Macbeth Mcenskog okruga* i otišao bez riječi. „Grozota umjesto glazbe“ bio je naziv članka objavljenog dva dana kasnije u službenim novinama pod imenom *Pravda*, u kojem se operu kritizira grubim pojmovima te na nestručan način. Iako je opera u prethodne tri godine bila hvaljena od strane javnosti i kritičara, u članku se tvrdi da je „slušatelj zaprepašten namjerno disonantnim, zbrkanim tokom zvukova...Pratiti ovu „glazbu“ je teško, a zapamtiti je nemoguće...“² Ubrzo nakon objave ovog članka uslijedio je novi napad na skladatelja, ovoga puta u obliku kritike na balet pod imenom *Bistri potok*. Denunciranje ovih Šostakovičevih djela negativno je utjecalo na narudžbe njegovih skladbi i javno izvođenje njegovih djela, a time i na skladateljeve prihode.

Peta simfonija u d-molu, op. 47 Dmitrija Šostakoviča praisvela se 1937. godine u Lenjingradu, a napisana je kao odgovor na javnu osudu i skladateljeve probleme sa

---

¹ Moshevich, Sofia. *Dmitri Shostakovich, Pianist*. Montreal/Kingston: McGill-Queen's University Press, 2004.

² Fay, Laurel E. *Shostakovich: A life*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

sovjetskim vlastima. S obzirom na to da je simfonija muzički konzervativnija u odnosu na njegove nedavne skladbe, bila je dobro prihvaćena. Simfoniju odlikuje glazbeni jezik koji je jednostavan, direktan i lako shvatljiv za publiku, a istovremeno obuhvaća složenost i kompleksnost s kojima skladatelj prikriva slojeve subverzivne kritike sovjetske vlasti. Autoritetne figure prihvatile su kvalitete novonastalog Šostakovičevog djela, a glazbeni kritičari tvrdili su da je naučio iz svojih pogrešaka i time je uspio povratiti njihovu naklonost. Nakon drugog službenog napada 1948. godine i denuncijacije ne samo Šostakoviča, već i skladatelja kao što su Sergej Prokofjev i Aram Hačaturjan, većina Šostakovičevih djela bilo je zabranjeno. Umjetnici optuženi za formalizam bili su primorani javno se ispričati ispred Vrhovnog sovjeta ruske SFSR. Šostakovič je u tom razdoblju „čekao svoje uhićenje noću pokraj lifta, kako se barem njegova obitelj ne bi uznemirila“.³

NASTANAK KONCERTA

Nakon Staljinove smrti 1953. godine i dolaskom Nikite Hruščova na vlast Sovjetski glazbenici doživljavaju olakšanje terora i kontrole nad kulturom. U novoj i manje striktnoj okolini i uz veću slobodu umjetničkog izražavanja, Šostakovič sklada Prvi koncert za violončelo u Es-duru, op. 107. Skladanje koncerta započeo je 1. svibnja 1959., a završio 20. srpnja te iste godine. Praizvedba koncerta održala se 4. listopada 1959. godine u Dvorani Lenjingradske filharmonije. Mstislav Leopoldovič Rostropovič, kojem je koncert posvećen, bio je solist na praizvedbi djela uz pratnju Lenjingradskog filharmonijskog orkestra i dirigenta Evgenija Mravinskog.

Mstislav Rostropovič često je smatran jednim od najvećih violončelista druge polovice 20. stoljeća. Na Moskovskom državnom konzervatoriju Petra Iljiča Čajkovskog studirao je violončelo, klavir, dirigiranje i kompoziciju, a jedan od njegovih profesora bio je upravo Dmitrij Šostakovič. Rostropovič je bio borac za slobodu

---

³ Wilson, Elizabeth. *Shostakovich: A Life Remembered*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

umjetnosti bez granica, slobodu govora i demokratskih vrijednosti, a kao posljedicu doživljavao je uznemiravanje od strane Sovjetskog režima. Kada je 1948. godine Šostakovič, nakon drugog napada vlasti na njegov rad, bio otpušten sa svojeg radnog mjesta kao profesor na Moskovskom konzervatoriju, Rostropovič je iz protesta bojkotirao konzervatorij i napustio studij.

2. kolovoza 1959. godine Šostakovič je predstavio i odsvirao Prvi koncert za violončelo svojem prijatelju Rostropoviču u stanu njegove sestre, Marije Dmitrijevne. Skladatelj je kontinuirano naglašavao osobnu značajnost i svoju povezanost s koncertom te je također bio vrlo zabrinut hoće li se djelo svidjeti Rostropoviču, no Rostropovič je bio uistinu oduševljen već kad je čuo samo klavirski izvadak u izvedbi na pijaninu. Sljedeća dva dana Rostropovič je vježbao koncert po deset sati, treći dan osam, a kad ga je 6. kolovoza odsvirao Šostakoviču, ponosno je rekao da mu nije potreban stalak za note zato što je naučio djelo napamet.⁴

ANALIZA KONCERTA

Šostakovičev Prvi koncert za violončelo u Es-duru, op. 107 djelo je koje od izvođača zahtijeva vladanje fizičkom snagom i snalaženje u virtuosnim pasažama, dvohvatima, flažoletima, *pizzicatima* lijeve ruke i sl. Šostakovič znalački koristi cijeli raspon instrumenta, pri čemu istražuje njegove pjevne, ali i perkusivne mogućnosti. Koncert također prikazuje skladateljevu vještinu orkestracije, gdje orkestar služi i kao prateća kulisa i kao aktivni sudionik glazbenog dijaloga. Šostakovičevo korištenje disonanca, nekonvencionalnih harmonija i kontrastnih tekstura dodaje dubini i kompleksnosti djela, a publiku i izvođače prisvaja svojim emocionalnim intenzitetom i zahtjevnim tehničkim aspektom.

---

⁴ Wilson, Elizabeth. *Rostropovich: the musical life of the great cellist, teacher, and legend*. Chicago: Ivan R. Dee, 2008.

4.1 Prvi stavak- *Allegretto*

Koncert započinje prvim stavkom, *Allegretto*, koji iznosi prvi tematski materijal s jednostavnim i izravnim motivom od četiri note u solo dionici violončela, dok orkestar iznosi drugi motiv koji se sastoji od dvije osminke koje vode do jedne četvrtinke. Ovaj početak primjer je Šostakovičeve primijene trozvuka i kromatike. Dionica violončela solo započinje harmonijski nejasno. Enharmonijskom promjenom prve tri note mogu se analizirati kao trozvuk prvog stupnja e-mola, a zatim silaskom za pola tona na notu B i dionicom drvenih puhača koji iznose trozvuk prvog stupnja Es-dura u *anapest* ritmu (kratko-kratko-dugo) potvrđuje istoimeni tonalitet koncerta. Ovaj primjer neskladnosti između solista i orkestra prikazuje prikladnu glazbenu metaforu o borbi pojedinca protiv zahtjeva konformizma, upravo kako je i Šostakovič opstao i izdržao protiv Sovjetskog režima. U 13. taktu pojavljuje se motiv koji bi mogao biti shvaćen kao varijacija Šostakovičevog osobnog potpisa, DSCH motiva. Niz nota D-(e)S-C-H glazbeni je kriptogram skladateljevog imena, a ovdje su to četiri silazne note u transpoziciji na tetrakord As-G-F-E.

4.1.1. Četveronotni motiv u solo dionici

Musical score for the orchestra. The score is for 2 Oboi, 2 Clarinetti (B), and Fagotto. The woodwind section is highlighted with a box, showing a motif of two eighth notes followed by a quarter note. The notes are D4, C4, B3, A3. The first two notes are marked with a 'p' (piano) dynamic. The staff is labeled '2 Oboi', '2 Clarinetti (B)', and 'Fagotto'.

4.1.2. Drugi motiv koji iznosi orkestar

Cijeli prvi stavak prožet je početnim motivima i njihovim varijacijama koji kasnije povezuju cijeli koncert, a u 82. taktu pojavljuje se novi tematski materijal u dionici violončela solo kao repetitivni motiv u *fortissimo* dinamici. Za to vrijeme gudači iznose materijal koji sadrži više kombiniranih motiva s početka. U 260. taktu ponovi se ovaj tematski materijal, ali u obratnim ulogama. Ovoga puta glavni tematski materijal i ulogu solista preuzima rog, dok dionica solo violončela sadrži isti materijal koji su prethodno imali gudači i služi kao pratnja.

The image shows a musical score for a violin solo and a string section. The violin part is labeled 'Vc. solo' and begins with a *ff* dynamic. The string section is labeled 'Archi' and includes parts for Violin I, Violin II, Viola, and Cello/Double Bass. The strings play a rhythmic accompaniment with a *mf* dynamic. The violin part features a melodic line with a *div. arco* marking. The score is in 2/2 time and consists of several measures.

4.1.3. Druga tema

The image shows a musical score for a horn and a violin solo. The horn part is labeled 'Cor.' and begins with a *ff* dynamic. The violin part is labeled 'Vc. solo' and begins with a *mf* dynamic. The horn part features a melodic line with a *ff* dynamic. The violin part features a rhythmic accompaniment with a *mf* dynamic. The score is in 2/2 time and consists of several measures.

4.1.4. Druga tema u obratnim ulogama

Ovaj stavak prikazuje primjer tradicionalnog prvog stavka sonatnog oblika, a sastoji se od ekspozicije koja sadrži dvije teme, provedbe i reprize. Glazbeni materijal gusto je raspoređen i sabijen, gotovo bez mostova između dijelova. Prva tema izvedena je iz filma *Mlada garda* (1948.) za koji je Šostakovič pisao glazbu, a preoblikovana je u materijal s kratkim notnim vrijednostima. Kontrastno tome, druga tema sastoji se od dužih notnih vrijednosti koje se kreću postepeno. Modulacija iz Es-dura prve teme u paralelni c-mol druge teme obratni je postupak od prakse iz razdoblja klasike, gdje početni molski tonalitet u stavku sonatne forme modulira u paralelni dur. Provedba koristi motive koji se pojavljuju u ekspoziciji u čvrstom, žestokom karakteru koji prati cijeli stavak. Prva pojava dionice violončela sola nakon kratkog orkestralnog tuttija, iznosi motiv koji je varijacija DSCH motiva iz 13. takta, ovog puta u variranom uzlaznom smjeru, nakon kojeg slijedi prvi motiv sa samog početka ekspozicije. Ovaj se materijal zatim pojavljuje variran u diminuciji u 178. taktu. Repriza nastupa u 243. taktu, a stavak završava *codom* prožetom prvom temom.

4.1.5. Kombinirani motivi u provedbi

4.1.6. Diminucija kombiniranih motiva

4.2. Drugi stavak- *Moderato*

Drugi stavak skladan je u ABACAB obliku, što je prikaz vrlo jasne formalne strukture koja se također može analizirati kao ternarni oblik (tema A kao *ritornello*).⁵ Smješten u tonalitetu a-mola, ovaj stavak udaljen je za tritonus od Es-dura *Allegretta*, što je pola tona razlike od inače tradicionalne subdominante drugog stavka. Za razliku od prominentnih drvenih puhača u prvom stavku, u *Moderatu* veći je fokus na dionice gudača, što pruža miran i mračni ugođaj stavka sve do 115. takta. Orkestralni uvod sastoji se od tematskog materijala A koji sadrži ritam karakterističan za *sarabande* ples; od tri dobe u taktu naglasak je na drugu. Tematski materijal A pojavljuje se samo kao orkestralni tutti i nikada u dionici violončela solo, koje iznosi tematski materijal B u 16. taktu. Materijal B dijatonski je i sadrži folklorne karakteristike.

4.2.1. Tematski materijal A

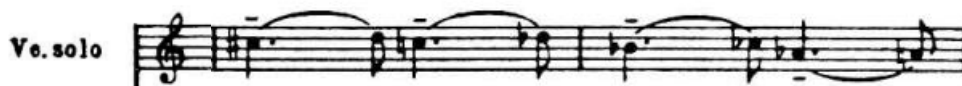
4.2.2. Tematski materijal B

⁵ Roseberry, Eric. *Ideology, Style, Content, and Thematic Process in the Symphonies, Cello Concertos, and String Quartets of Shostakovich*. New York: Garland Publishing, 1989.

U taktu 70. prvi puta se izlaže tematski materijal C u fis-molu. Dionica solo violončela sadrži melodiju koja gradi napetost tako što modulira u g-mol, a za to vrijeme gudači drže pedalni ton Fis. Ovdje se ponovno može povući paralela između Šostakovičeve primjene kromatskog neslaganja solista s orkestrom i skladateljeve borbe protiv Sovjetskog režima. Također, značajno je istaknuti Šostakovičevu prominentnu uporabu intervala male sekunde koji se pogotovo ističe u ovom stavku.

4.2.3. Tematski materijal C

4.2.4. Primjer intervala male sekunde

Osim intervala male sekunde, skladatelj upotrebljava oscilirajući ili *arpeggirani* interval čiste kvarte kako bi stvorio i izgradio osjećaj napetosti. Upravo na vrhuncu ovog stavka Šostakovič koristi oba ova primjera, nakon čega slijedi zadnja pojava tematskog materijala A u obliku orkestralnog tuttija. U zadnjih 35 taktova stavka pojavljuje se materijal B, ali ovog puta u dijalogu između dionice violončela solo i čeleste. Violončelo solo iznosi ovaj materijal tehnikom umjetnih flažoleta, što pridonosi boji i sablasnom ugođaju. Bitan aspekt ovog dijela su prohodne osminke u prvim violinama, koje služe kao maglovita pozadina ovom dijalogu. Iako nije direktan citat, velika sličnost može se primijetiti sa Mahlerovim drugim stavkom iz *Das lied von der Erde: Der Einsame im*

Herbst, djelo za koje je Šostakovič rekao: „Da mi netko kaže da mi je ostao samo jedan sat života, htio bih poslušati zadnji stavak *Das Lied von der Erde*.“⁶

Musical score for Shostakovich's *Herbst*. The score consists of three staves. The top staff is for Cello (Cel.) with a dynamic marking of *p*. The middle staff is for Violin solo (Ve. solo) with a dynamic marking of *p*. The bottom staff is for Violin (Vl.) with a dynamic marking of *pp* and the instruction "con sord. arco". The music is in a minor key and features a complex, rhythmic texture with many sixteenth notes.

4.2.5. Ponovljeni materijal B

Musical score for Mahler's *Der Einsame im Herbst*. The score consists of four staves. The top staff is for Oboe (1. Ob.) with a dynamic marking of *sf*. The second staff is for Bassoon (1. Fag.). The third staff is for Horn (2. Hr. in F). The bottom staff is for Violin (i. Vl.). The music is in a minor key and features a complex, rhythmic texture with many sixteenth notes.

4.2.6. Mahler, *Der Einsame im Herbst*

⁶ Wilson, Elizabeth. *Shostakovich: A Life Remembered*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

4.3. Treći stavak- *Cadenza*

Strukturalnom funkcijom ovaj stavak podsjeća na Šostakovičev Prvi koncert za violinu u a-molu, kako u oba djela nakon sporog stavka nastupa opsežna kadenca te ga spaja sa sljedećim, finalnim stavkom. Ovaj stavak gotovo je potpuno sastavljen od materijala koji se pojavljuju u prva dva stavka. U prvoj sekciji solo violončelo poigrava se s tematskim materijalima iz *Moderata*, tako što već na početku koristi prvi motiv iz tematskog materijala C, nakon kojeg nastupa prvi blok *pizzicato* akorda od četiri takta. Kasnije razrađuje motiv iz 89. takta drugog stavka, nakon kojeg ponovno slijedi blok od pet *pizzicato* akorda, vodeći do varijacije motiva koji se pojavljuje u 103. taktu prethodnog stavka.

4.3.1. Tematski materijal C na početku kadence

4.3.2. Blok pizzicato akorada

U 52. taktu pojavljuje se varijacija tematskog materijala B u dvohvatima gdje gornji glas iznosi melodiju, a donji služi kao pratnja koja u izvornom obliku pripada dionicama gudača. Zadnja pojava *pizzicato* akorda nastupa u 64. taktu i razdvaja prvu sekciju sa sljedećom, koja je pretežno u triolskom ritmu i konstantnom *accelerandu*. Dolazimo do promjene u karakteru, ali i promjene tempa od *Allegretta*, zatim *Allegra* i na kraju *Più mosso* dijela. *Allegro* dio kadence varira motiv sa samog početka koncerta pomoću korištenja dvohvata, a time dodatno gradi *crescendo* i gustoću materijala. Ponovno se

pojavljaju umetci gdje Šostakovič koristi interval male sekunde. U *Più mosso* dijelu skladatelj gradi kaotičnu i histeričnu energiju tako što koristi silazne i uzlazne ljestvice u tridesetdruginskom ritmu. Kulminacija ovog stavka preljeva se u uvod četvrtog stavka, *Allegro con moto*.

4.3.3. Tematski materijal B u dvohvatima

4.3.4. Motiv u kadenci s početka koncerta

4.4. Četvrti stavak- *Allegro con moto*

Prvih devet taktova preklapanja *Cadenze* i četvrtog stavka prikazuje utjecaj Druge bečke škole; četvrtinke u dionici violončela solo u kombinaciji s akordima u orkestru sadrže svih 11 tonova osim tona G, u čijem se istoimenom molu nastavlja tema finala. Violončelo solo *arpeggiranim* čistim kvartama (tehnikom koja je već korištena u prethodnim stavcima) dolazi do note D, ujedno i dominante g-mola. Nakon ovog uvoda slijedi prvi tematski materijal ekspozicije koji je karakteristično kromatski i sadrži skriveni motiv s početka koncerta. U tom materijalu na groteskni način citirana je gruzijska narodna pjesma *Suliko*, koja je navodno bila omlijena pjesma Josifa Staljina.⁷ Ovo je zasigurno primjer skrivenog podrugivanja Šostakoviča prema svojem nekadašnjem tlačitelju. U 65. taktu pojavljuje se drugi tematski materijal u kojemu je također citiran prvi motiv prvog stavka, a traje do 111. takta gdje se ponovi početni glazbeni materijal u drvenim puhačima, što karakterizira ovaj stavak kao hibrid rondo i sonatnog oblika.

4.4.1. Prvih devet taktova 4. stavka

4.4.2. Prva tema 4. stavka sa skrivenim prvim motivom

⁷ Taruskin, Richard: *A Shostakovich Casebook*. Bloomington: Indiana University Press, 2004.

4.4.3. Drugi tematski materijal

4.4.4. Suliko

4.4.5. Motiv "Suliko" citiran u 4. stavku

Provedba u trajanju od čak 173 takta donosi novi materijal prvih 60 taktova, a zatim se spaja s drugim tematskim materijalom ovog stavka. Ponovno možemo uočiti citat prvog motiva skriven u novom materijalu, koji se u 192. razrađuje tako što ga međusobno preuzimaju dva fagota s dionicom violončela i kontrabasa, a dionica violončela solo istovremeno svira varijaciju drugog motiva iz 65. takta. Novi materijal provedbe ponovi se još jednom u violončelu solo, tek uz povremene umetke dva klarineta koji sada sviraju isti motiv koji je do maloprije bio u solo dionici. Za pripremu reprize Šostakovič modulira u Es-dur i u orkestar vraća materijal s početka prvog stavka. Za to vrijeme solo dionica, u ovom slučaju u ulozi pratnje, iznosi triolske dvohvate i potvrđuje toniku tonaliteta.

4.4.6. Novi materijal u provedbi sa sakrivenim prvim motivom

U 305. taktu nastupa relativno kratka repriza sačinjena od prvog motiva prvog stavka. Do kraja stavka materijal je prožet kombinacijom *anapest* ritma, prve teme četvrtog stavka i prve teme prvog stavka. Zadnjih 18 taktova koncerta violončelo solo

u *fortissimo* dinamici iznosi spomenuti repetitivni *anapest* ritam prekinut sa ponovnom pojavom Suliko materijala, koji se harmonijski kosi s akordima u dionici drugih violina (As-Ges-F u violončelu naspram A-D u drugim violinama). Osim timpana koji iznose šesnaestinski ritam na tonu Es, koncert završava s dva Es-dur akorda u solističkoj dionici i kroz cijeli orkestar.

ZAKLJUČAK

Dmitrij Šostakovič bio je izuzetno talentiran skladatelj s dubokim uvidom u burnu političku i društvenu okolinu Sovjetskog saveza, što je uvelike utjecalo na razvoj njegovog unikatnog glazbenog jezika. Njegov Prvi koncert za violončelo u Es-duru djelo je koje zauzima značajno mjesto u violončelističkom repertoaru, zahvaljujući tome što posjeduje introspektivnu kvalitetu u kombinaciji s trenucima napetosti i sukoba, ali zahtjeva i veliku tehničku i fizičku sposobnost. Šostakovič je ovom koncertu, kao i svojim drugim djelima, podario osobno značenje za vrijeme kada nije imao slobodu govora. Zaista je privilegija posjedovati remek-djelo ovog kalibra u violončelističkoj literaturi.

LITERATURA

1. Bates-Crouch, Karen A.. *Formal structure in the Cello Concerto No. 1, Opus 107 by Dmitri Shostakovich*. Omaha: University of Nebraska, 2013.
2. Fay, Laurel E. *Shostakovich. A life*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
3. Hoffman, Ryan Michael. *Artistic influence, stylistic irony, and musical reference in Dmitri Shostakovich's Cello Concerto No. 1*. Harrisonburg: James Madison University, 2013.
4. Moshevich, Sofia. *Dmitri Shostakovich, Pianist*. Montreal/Kingston: McGill-Queen's University Press, 2004.
5. Roseberry, Eric. *Ideology, Style, Content, and Thematic Process in the Symphonies, Cello Concertos, and String Quartets of Shostakovich*. New York: Garland Publishing, 1989.
6. Taruskin, Richard. *A Shostakovich Casebook*. Bloomington: Indiana University Press, 2004.
7. Wilson, Elizabeth. *Rostropovich: the musical life of the great cellist, teacher, and legend*. Chicago: Ivan R. Dee, 2008.
8. Wilson, Elizabeth. *Shostakovich: A Life Remembered*. Princeton: Princeton University Press, 1994.

NOTNA GRAĐA

1. Šostakovič, Dmitrij. *Koncert za violončelo i orkestar br. 1 u Es-duru, op 107*. Hamburg: Musikverlag Hans Sikorski, 1960.
2. Mahler, Gustav. *Das Lied von der Erde*. Beč: Universal Edition, 1912.